

Dudás Zoltán¹ – Muhoray Árpád²

EGYES LAKOSSÁGVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK FELELŐSSÉGI RENDSZERE VESZÉLYHELYZET ESETÉN

(RESPONSIBILITY SYSTEM OF CERTAIN ACTIONS FOR CITIZENS' PROTECTION IN CASE OF EMERGENCY)

Napjainkban a változó éghajlati viszonyok: villám- és hagyományos értelemben vett árvizek, hőségriadók, viharok, továbbá az iparosodás, azon belül is a veszélyes anyagok felhasználásával érintett iparágak, gyors sokszor megfelelő protokollok kialakulásának hiánya okán teremtenek olyan helyzeteket, amikor a katasztrófavédelem hivatásos állománya, a rendvédelmi szervek és az állami közigazgatás szereplői együttesen, gyorsan és szakszerűen kell, hogy fellépjenek az állampolgárok életének és javainak minél nagyobb fokú védelme érdekében. A hazai jogszabályok világos és könnyen alkalmazható rendszert kodifikálnak, nyelvezetük és felépítésük könnyen megfeleltethető a veszélyhelyzeti feladatok kapcsán. A különböző szakmai iránymutatások, belső normák – főleg az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság által jegyzett intézkedések – hűen követik a jogszabályi helyeket és azok lényeges részeit kihangsúlyozva adnak eligazítást a katasztrófavédelmi szervek állománya részére. A hatályos jogszabályok értelmében a katasztrófa helyzetek során kiemelkedő feladat és döntési szerep hárul a település polgármesterére. A megújuló jogszabályok következtében a polgármester munkáját erőteljesen, érdemben segíti a közbiztonsági referens. Ő az a személy, aki hasznos segítségére tud lenni a polgármester számára a lakosságvédelmi intézkedések megtételében veszélyhelyzet esetén.

Kulcsszavak: veszélyhelyzet, lakosságvédelmi intézkedések, polgármester

Nowadays changing climatic conditions, as flash and river floods, heat waves, storms, and too fast industrialisation, especially in those fields dealing with hazardous materials without having acting protocols, can cause such situations when the official body of disaster recovery experts, protective services and governmental officials have to act together, fast and professionally in order to protect citizens and their possessions. The laws in Hungary codify a clear system, their language and structure can easily be applied to tasks in dangerous situations. Various professional guidelines, inner norms, especially operations of the Central Administration of National Emergency Response follow the law, and highlighting the most important parts, they brief their troops. According to the operative law the mayor of the municipality has a significant role and responsibility in case of emergency situations. By the renewing regulations the mayor's work is strongly supported by the public security referee. He/she is the person to give a helping hand to the mayor in case of catastrophe to act and protect citizens.

Keywords: emergency situation, measures of protecting citizens, mayor

BEVEZETÉS

Jelen cikk egy újabb támpont kíván lenni a lakosság védelmében érintett döntéshozók és védelemben résztvevő szakemberek számára, hogy a különböző jogszabályi helyeken, főigazgatói utasításokban szereplő, a hatékony munka érdekében elvégzendő feladatokat egyben mu-

¹ NKE KMDI doktorandusz, E-mail: zdudas@jak.ppke.hu ORCID: 0000-0003-0346-3206

² NKE egyetemi docens, E-mail: muhoray.arpad@uni-nke.hu ORCID: 0000-0003-3832-293X

tatja be. A cikk, a terjedelmi okoknál fogva, csupán a veszélyhelyzet elhárításának első leg-szükségsebb, az élet- és anyagi javak védelmét szem előtt tartó időintervallumát öleli fel, részlegesen érintve az ide kapcsolódó felkészülési időszakot is. A befogadás, vagy a rend-fenntartás időszaka terjedelmi okoknál fogva nem kerültek bemutatásra, a szerzők a legkriti-kusabb időszakra fókuszálva adnak támpontokat a védekezésben résztvevők számára.

Mind természeti, mind civilizációs katasztrófák esetén elsődleges feladat a károsító hatások csökkentésével párhuzamosan a lakosságvédelmi intézkedések megtétele. Annak érdekében, hogy a károsító tényezők által érintett település, településrész lakossága gyorsan és szakszerű-en megóvható legyen a katasztrófa hatásaitól szükséges az előzetes, gondos és alapos terve-zés, továbbá a mentésben, elhárításban résztvevő szakszemélyzet és nem utolsó sorban az érintett lakosság felkészítése, gyakorlatoztatása.

A következő oldalakon a szerzők bemutatják, hogy milyen szempontokat szükséges figye-lembe venni a lakosságvédelmi intézkedések tervezése, a felkészítés, a gyakorlás és az intéz-kedések esetleges alkalmazása során. A cikk segítséget kíván adni a felelősséggel rendelkező döntéshozók, a felkészülésben, a mentésben, a védekezésben vagy éppen a helyreállításban résztvevők számára. A cikk elsősorban a magyarországi lakosságvédelmi szabályozókat és eljárásrendeket dolgozza fel, egyben rámutat arra, hogy célunk a hazai lakosságvédelemben résztvevő döntéshozók munkájának támogatása.

LAKOSSÁGVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK FELELŐSÉGI RENDSZERE

A téma vizsgálatánál mindenekelőtt fontos meghatározni, hogy ki a felelős az adott település lakosságának védelméért. Magyarország területén a Katasztrófavédelmi törvény³ [1], továbbá annak végrehajtási rendelete [2] nyújt támpontot, meghatározva a felkészülési, a védekezési és helyreállítási időszakban az egyes felelősöket. Az alábbiakban a katasztrófavédelem során a leggyakrabban szerepet kapó személyek irányából haladunk a többi szereplő felé, természetesen minden egyes szereplőnek értékelve az adott környezetben végzendő feladatát.

A polgármester

A katasztrófák elleni védekezés során a település polgármesterére minden egyes esetben je-lentős szerep hárul, mind a felkészülési, mind a védekezési időszakban, hiszen a „*polgármes-ter (a fővárosban a főpolgármester) az illetékeségi területén irányítja és szervezi a felkészü-lés és a védekezés feladatait*”⁴. Minden hatékony védekezés alapja a tervezés, így a polgár-mester elkészítteti a települési veszélyelhárítási tervet és a helyi sajátosságokhoz mérten köte-les a védekezés feltételeit biztosítani.

A védekezés tervezésén túlmenően fontos a védekezésben résztvevő állomány kiválasztása, beosztása és gyakorlatoztatása, mely szintén a polgármester feladatai között szerepel. A polgár-mester a településen felelős ennek során a polgári védelmi kötelezettségen alapuló települési köteles polgári védelmi szervezet megalakításáért, melybe a felkészülésben, a védekezésben

³ 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról (továbbiakban: Kat.)

⁴ Kat. 15. § 1) bekezdés

és a helyreállításban résztvevő személyeket osztja be elsőfokú polgári védelmi hatósági jogkörének gyakorlása során.

A települési, kerületi polgármester munkáját segíti a közbiztonsági referens, aki „*a polgármester katasztrófák elleni védekezésre való felkészülési, védekezési, helyreállítási szakmai feladataiban, továbbá rendvédelmi és honvédelmi feladataiban közreműködő, köztisztviselői jogviszonyban álló, e feladat ellátására a polgármester által kijelölt, e törvény végrehajtási rendeletében meghatározott végzettséggel rendelkező személy*”.⁵

A személyi állomány kiválasztása, felkészítése és megőrzése mellett kiemelten fontos a védekezésben felhasználandó technikai eszközök biztosítása és működőképes állapotban tartása. A védekezésben vannak olyan eszközök, melyek bekerülési költsége nem lehet megterhelő egy kisebb település számára sem. Ezek településszintű beszerzése és állaguk megőrzése mind a polgármester, mind a közbiztonsági referens feladatai között szerepel. Ilyen, csekély mértékű kiadással járó, de hasznos eszközök lehetnek a lapát, csákány, homokzsákok. Ugyanakkor a csekély kiadású eszközök biztosításának másik lehetséges változata, ha a védekezésben résztvevő beosztottak saját tulajdonú eszközökkel rendelkeznek, és azokkal vesznek részt a védekezésben, kárelhárításban.

A Katasztrófavédelmi törvény számos feladatot és jogkört telepít a polgármesterhez, így ezek felhatalmazásával a polgármester már a felkészülés keretében számos lakosságvédelemmel kapcsolatos feladatot ellát. A polgármester

- gyakorolja azokat az elsőfokú polgári védelmi hatósági jogköröket katasztrófavédelmi ügyekben, amit nem más szerv lát el;
- az illetékességi területén a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt kiképzésre és gyakorlatra osztja be;
- megalakítja a települési polgári védelmi szervezetet;
- illetékességi területén katasztrófaveszélyek esetére magatartási szabályokat is tartalmazó tájékoztatókat ad ki;
- gazdálkodó szervezetek részére elrendeli a települési vagy munkahelyi polgári védelmi szervezetek megalakítását és az alkalmazás feltételeinek biztosítását;
- gondoskodik a lakosság riasztására szolgáló technikai berendezések működtetéséről;
- részt vesz a hivatásos katasztrófavédelmi szervek felkészítéseiben;
- kijelöli a közbiztonsági referenst.

A polgármesternek, mint a fenti felsorolásból is kiderül, számos olyan lakosságvédelmi feladata van, melyet már a felkészülési időben szükséges megtennie. Kiemelten ide tartozik a riasztás technikai feltételeinek és személyi állományának a biztosítása, a magatartási szabályok kiadása veszélyhelyzet esetén, továbbá olyan személyek és technikai eszközök bevonása a polgári védelem kötelékébe, akik hatékonyan és szakszerűen tudnak dolgozni, amelyek szükségessége elengedhetetlen egy esetleges veszélyhelyzetben. A Katasztrófavédelmi tör-

⁵ Kat. 2. Értelmező rendelkezések fejezet 3. § 12. pont

vény meghatározásában a polgári védelem „*olyan összetársadalmi feladat-, eszköz- és intézkedési rendszer, amelynek célja katasztrófa, illetve fegyveres összeütközés esetén a lakosság életének megóvása, az életben maradás feltételeinek biztosítása, valamint a lakosság felkészítése azok hatásainak leküzdése és a túlélés feltételeinek megteremtése érdekében.*”⁶ A polgármester elsődlegesen a polgári védelem eszköz és intézkedésrendszerét használja lakosságvédelmi feladatai ellátása keretében.

A polgármesteri feladatok az előkészületeken túlmenően a védekezés során is hangsúlyosak, melyek értelmében a polgármester a lakosságvédelem érdekében

- a hivatásos katasztrófavédelmi szerv szakmai iránymutatása mellett irányítja a településen a helyi katasztrófavédelmi tevékenységet;
- a polgári védelmi kötelezettség alatt álló állampolgárt a katasztrófavédelem érdekében szolgálatra kötelezi;
- halasztást nem tűrő esetben elrendeli az élet és az anyagi javak védelméhez szükséges intézkedéseket;
- szervezi és irányítja a lakosság védelmét, kitelepítését, kimenekítését, befogadását és visszatelepítését;
- szervezi és irányítja az anyagi javak védelmét, a lakosság létfenntartásához szükséges anyagi javakkal történő ellátását.

A polgármester a közbiztonsági referens szakmai támogatásával mind a felkészülés, mind a védekezés időszakában számos olyan lakosságvédelmi intézkedést hajt végre, amely az illetékeségi területén lakó, illetve tartózkodó személyek életének megóvását és az életben maradás feltételeinek biztosítását szolgálja. A katasztrófák elleni védekezés során az egységes irányítás megvalósítása érdekében kihirdetett veszélyhelyzet esetén a helyi katasztrófavédelmi tevékenység irányítását a polgármestertől a helyszínre érkezésétől a hivatásos katasztrófavédelmi szerv területi szerve vezetője által kijelölt személy veszi át. E pillanattól kezdve az irányítást a katasztrófavédelemtől kivezényelt tiszt végzi, a polgármester pedig ennek alárendeltségébe kerülve a továbbiakban a koordinációért, anyagi biztosításért visel elsődlegesen felelősséget. Mindezzel együtt a polgármester egy-egy veszélyhelyzet esetén megkerülhetetlen személy a lakosság védelme szempontjából.

A megyei/fővárosi és helyi védelmi bizottság feladatai

A Katasztrófavédelmi törvény szerint a megyei/fővárosi, illetve a helyi védelmi bizottságnak az illetékeségi területén számos fontos, szervezési, irányítási, koordinációs és biztosítási feladata van. A bizottság összehangolja a katasztrófák elleni védekezésben közreműködő szervek katasztrófavédelemmel kapcsolatos feladatainak ellátását és az arra való felkészülést. A megyei/fővárosi védelmi bizottság az illetékeségi területén irányítási és összehangolási feladatokat lát el a helyi védelmi bizottságok, a főpolgármester/megyei közgyűlési elnök, és az illetékeségi területükön tevékenykedő polgármesterek tekintetében. A törvény a felkészülés időszakát kivéve testületi szinten nem ad nagy mozgásteret a bizottságok számára, ám felha-

⁶ Kat. 2. Értelmező rendelkezések fejezet 3. § 20. pont

talmazási jogköre széles és kiterjedt, mely feladatokat jelentős körben ruház az elnökre, kiemelten a védekezés időszakában. Hasonlóan a polgármesteri feladatokhoz a megyei/fővárosi védelmi bizottság elnöke is számos jogosítvánnyal rendelkezik, amelyet a következő alfejezetben mutatunk be.

A megyei, fővárosi védelmi bizottság elnökének feladatai

A Katasztrófavédelmi törvény alapján a megyei/fővárosi védelmi bizottság elnökeinek már a felkészülés, megelőzés időszakában is fontos feladataik vannak, igaz mindezeket elsősorban a bizottság döntésének megfelelően végzik. Az elnök a felkészülés időszakában a lakosságvédelem szempontjából az alábbi feladatokat látja el, vagyis

- biztosítja a katasztrófavédelemben érintett és hatáskörébe tartozó megyei és helyi szervezetek felkészítését, alkalmazhatóságát;
- a katasztrófavédelem számára a felkészülés érdekében feladatot határoz meg;
- biztosítja a társadalmi és a karitatív szervezetek részvételét a felkészülés feladataiban;
- irányítja a megyei, fővárosi védelmi bizottság által szervezett, a katasztrófák elleni védekezésben érintett szervek, szervezetek gyakorlatait, ellenőrzi a felkészülés hatékonyságát;
- felelős a riasztás, tájékoztatás előkészítéséért és végrehajtásáért;
- gondoskodik a lakosság és a gazdálkodó szervezetek riasztásához, tájékoztatásához szükséges eszközök működtetéséről;
- éves feladattervben meghatározza a polgármesterek felkészítésével kapcsolatos feladatokat;
- kezdeményezheti kölcsönös segítségnyújtási tervek kidolgozását más megyékkel/fővárossal;
- egyetértési jogot gyakorol a területi polgári védelmi szervezetek felépítésére, létszámára vonatkozó javaslatokkal kapcsolatosan;
- a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter részére felterjeszti az illetékességi területén lévő települések polgármestereinek a települések katasztrófavédelmi besorolására vonatkozó javaslatait;
- felelős a polgári védelmi kötelezettségen alapuló területi polgári védelmi szervezetek megalakításáért;
- felelős a megyei/fővárosi veszélyelhárítási terv elkészítéséért;
- felelős a vezetési rendszer fenntartásáért, működőképességének biztosításáért.

A megyei/fővárosi védelmi bizottság elnöke felelőssége a védekezés szervezése során az egy személyi vezető felelősségét testesíti meg, ugyanis a védelmi bizottság közreműködésével a védekezés irányítása terén a következőkéért felelős:

- szervezi a Kormány által meghatározott területi védekezési feladatok végrehajtását;

- irányítja a védekezést, és kezdeményezi a Kormány hatáskörébe tartozó intézkedések megtételét;
- magához vonhatja a védekezés irányítását, ha az érintett polgármester helyzetértékelése szerint a katasztrófa elleni védekezés a helyi védelmi bizottság lehetőségét meghaladja;
- halasztást nem tűrő esetben, átmeneti jelleggel elrendeli az élet és az anyagi javak védelméhez szükséges mértékben a veszélyeztetett területekről az állampolgárok kimenekítését;
- a megtett intézkedésről tájékoztatja a Kormányt, vagy veszélyhelyzet alkalmával a ki-nevezett miniszteri biztost;
- folyamatosan értékeli a kialakult helyzetet, a védekezés helyzetét és minderről jelentést tesz;
- elrendeli a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter intézkedése alapján - vagy halasztást nem tűrő esetben annak utólagos tájékoztatásával - a polgári védelmi szervezetek alkalmazását, erről egyidejűleg tájékoztatja a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve vezetőjét;
- összehangolja a lakosság és az anyagi javak kitelepítését, kimenekítését, befogadását, ellátását, továbbá a helyi védekezés megszervezését.

Ha a területi, illetve a helyi szintű védekezésben egyidejűleg több szerv együttműködése szükséges, a védekezés közvetlen irányításáért felelős vezetőt illetékességi területén a megyei/fővárosi vagy helyi védelmi bizottság elnöke, illetve a polgármester, több megye területét illetően a Kormány vagy annak bizottsága jelöli ki. Amíg erre nem kerül sor az események következményeinek felszámolásában elsődlegesen érintett szerv vezetője végzi a védekezés irányítását.

A helyi védelmi bizottság elnökének védekezéssel kapcsolatos feladatai

A helyi védelmi bizottság elnöke a működési területén irányítja a védekezésben részt vevő szervek, szervezetek tevékenységét. Utasíthatja a védekezés irányítása során a védekezésben részt vevő szervezetek vezetőit a hatáskörükbe tartozó intézkedések megtételére, továbbá intézkedik a védekezéshez igénybe vehető állomány és eszközök átcsoportosítására és bevonására. Mint a Katasztrófavédelmi törvény idevágó szakaszaiból⁷ is kitűnik a helyi védelmi bizottság elnökének erős irányítási, utasítási, koordinatív szervezési jogköre van. Az egyes településeken a védekezést megelőző felkészülési időszakban és a védekezés időszakában a polgári védelem vezetését és irányítását ellátó polgármester kezében összpontosulnak a feladatok és tevékenységek. A katasztrófavédelmi törvény értelmében a helyi védelmi bizottságokra és annak elnökére azonban az irányítás, a felügyelet és más szervezési feladatok is hárulnak. A felkészülés és védekezés elsőszámú címzettje településén a mindenkori polgármester, de a védekezés időszakában a járás, a kerület területén a helyi védelmi bizottság elnöke irányít. Veszélyhelyzetben a HVB elnök irányító jogköre kiterjed a települési védekezést irányító, a katasztrófavédelem területi szervétől kiküldött hivatásos állományú személyre is. Ha

⁷ Kat. 14. §

a helyi szintű védekezésben több szerv együttműködése szükséges, a védekezés közvetlen irányításáért felelős személyt, vezetőt a járásban a helyi védelmi bizottság elnöke jelöli ki. A helyi védelmi bizottság elnöke tevékenységéért a megyei védelmi bizottság elnöke irányába visel felelősséget.

A gazdálkodó szervezet vezetőjének feladatai

A törvény értelmében a hatósági határozat alapján kijelölt gazdálkodó szervezet vezetőjének konkrét feladatai vannak, ugyanis ő a felelős a vezetése alatt álló szervezet, gazdálkodó egység védekezési feladatainak ellátásáért, melynek keretében

- munkahelyi polgári védelmi szervezetet hoz létre;
- kijelöli a munkahelyi polgári védelmi szervezet tagjait, és beosztásuk esetén gondoskodik a felkészítésükről, és a szervezet működtetéséről;
- hatósági határozatban megjelölt feladat esetén köteles a gazdálkodó szervezet állományából települési polgári védelmi szervezetet létrehozni, kiállítani és éppúgy gondoskodni felkészítésükről, a szervezet működtetéséről, mint a munkahelyi polgári védelmi szervezetnél;
- szervezi és irányítja az alkalmazottak katasztrófavédelmi felkészítését;
- gondoskodik a létfenntartáshoz nélkülözhetetlen anyagi javak (különösen élelmiszer-, víz-, gyógyszer-, takarmánykészletek, állatállomány) műszaki-technikai, valamint radiológiai, biológiai és vegyi megelőző védelméről;
- közreműködik a károk csökkentésében, valamint a mentéshez szükséges halaszthatatlan munkák végzésében;
- gondoskodik az alkalmazottak védelmét szolgáló védőlétesítmények létrehozásáról, fenntartásáról, az egyéni védőeszközök biztosításáról;
- székhelye, telephelye szerint illetékes hivatásos katasztrófavédelmi szervnek előzetes egyetértésével jóváhagyja a szervezet veszélyelhárítási tervét.

A gazdálkodó szervezetek veszélyelhárítási tervének az elkészítése kiemelten fontos a felsőküszöb feletti gazdálkodó szervezetek esetében. A Kolontáron⁸ [3] lezajlott vörösiszap katasztrófa kellő támpontot és újabb szempontokat adott az új Katasztrófavédelmi törvény kidolgozása során. A katasztrófa helyzet menedzselése és a felszámolás közben szerzett tapasztalatok beépültek a törvénybe, ezzel is biztosítva a mindenkori hatékony felkészülést, védekezést és helyreállítást. Ugyancsak a vörösiszap katasztrófa következményeinek felszámolása időszakában szerzett tapasztalatok alapján jogi szervezetszabályozó eszközök által elrendelve kell működtetni az országos és területi hatáskörű katasztrófavédelmi szervek operatív törzseit.

⁸ Dr. Muhoray Árpád ny. pv. vezérőrnagy, egyetemi docens, Tájékoztató a vörösiszap katasztrófa következményei felszámolásáról, a helyreállítás – újjáépítésről http://vtki.uni-nke.hu/uploads/media_items/vorosiszap-katasztrofa-2010-biztonsagpolitika-es-valsagkezeles-muhoraya.original.pdf Letöltés ideje: 2016. április 28.

Számos katasztrófa elleni védekezés világosan megmutatta, hogy egy-egy veszélyhelyzet felszámolása nem pusztán a helyi, érintett lakosok feladata, felelőssége, hanem a kölcsönösségen és szolidaritáson múló nemzeti, sokszor nemzetközi ügy is. Ennek egyik legjobban megmutató jele, hogy egy-egy katasztrófa kezelésében és felszámolásában önkéntes szervezetek is közreműködhetnek. A törvény értelmében az önkéntesen segítséget nyújtó személyek, az önkéntesen közreműködő társadalmi és karitatív szervezetek részt vehetnek a katasztrófák elleni védekezéssel összefüggő feladatok ellátásában.⁹ Fontos, a Katasztrófavédelmi törvény által szabályozott feltétel, hogy a közreműködés és a részvétel a hivatásos katasztrófavédelmi szervekkel kötött megállapodáshoz kötött, feladatellátásuk az irányításért felelős személy alárendeltségében valósulhat meg. Alapvető rendező elv, hogy békeidőben a karitatív szervek, mentőcsapatok bevonására a megyei katasztrófavédelmi igazgató intézkedhet, veszélyhelyzetben pedig az országos katasztrófavédelmi főigazgató engedélyezi azok részvételét.

LAKOSSÁGVÉDELMI INTÉZKEDÉSEK

A Katasztrófavédelmi törvény útmutatásai szerint a polgármester felkészülési és védekezési időszakban meghatározott feladatai között már láttuk, hogy milyen elemei vannak a lakosságvédelmi intézkedéseknek. Ezeket részletekbe menően a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról szóló 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet tartalmazza. A lakosságvédelmi intézkedések alapvető elemei: a tájékoztatás, riasztás, kitelepítés, kimenekítés, befogadás, visszatelepítés, a közbiztonság és közrend fenntartása, a lakosság alapvető ellátásának biztosítása.

A Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságának főigazgatója a 23/2013. számú főigazgatói intézkedésének 1. számú mellékletében [4] sorolja fel a veszélyelhárítási tervek szükséges összetevőit és elemeit. Az útmutatóban fel vannak sorolva a katasztrófavédelmi törvényben és végrehajtási kormány rendeletében említett lakosságvédelmi intézkedések során alkalmazandó eljárásrendek és feladatok.

Tájékoztatás, riasztás

Minden állampolgárnak, illetve személynek joga van arra, hogy megismerje a környezetében lévő katasztrófaveszélyt, elsajátítsa az irányadó védekezési szabályokat, továbbá joga és kötelessége, hogy betartsa az irányadó magatartási szabályokat és utasításokat. A lakosság tájékoztatását és riasztását abban az esetben kell végrehajtani, ha a bekövetkezett esemény nyilvánvalóan települési szintű, és a hivatásos katasztrófavédelmi szerv felderítése, becslése alapján a lakosság életét, egészségét, anyagi javait veszélyeztetheti.

A lakosságot érintő veszélyhelyzetben a veszélyeztető hatások megelőzése, illetve csökkentése érdekében jelezni kell az esemény bekövetkezését, annak elmúlását, valamint haladéktalanul tájékoztatni kell a lakosságot a betartandó magatartási szabályokról, a tervezett intézkedésekről, azok végrehajtásáról, a veszélyhelyzeti eseményről. A lakosság értesítése három lépcsőben történhet a veszélyhelyzet stádiumának megfelelően: riasztás, figyelmeztetés és veszélyhelyzeti tájékoztatás.

⁹ Kat. 18.§

Minden esetben cél, hogy a veszélyhelyzetben érintett valamennyi lakos tudomást szerezzen a veszélyhelyzetről, így a lakosság riasztására és tájékoztatására minden olyan eszközt használni szükséges, amely által tudomásukra jut a veszélyhelyzet. Ezen eszközök különösen a közérdekű közlemények, a lakossági riasztó rendszer eszközei, az elektronikus hírközlési szolgáltatások, de helyben szokásos módon is például hangosbemondó, hírvivő, falragaszok által is értesíteni lehet a lakosságot. Az értesítések célba juttatása érdekében indokolt vizsgálni az érintettek körét. Amennyiben leginkább fiatalokról van szó, akkor elegendő lehet a közösségi oldalak egyikén jelezni a veszélyhelyzetet. Amennyiben az érintettek köre idősebb generációból kerül ki, akkor a leghatékonyabb értesítési módszert kell kiválasztani, mint például a hangosbemondó, vagy a házról házra történő járás, becsengetés, bekopogás, és értesítés.

A közérdekű közlemények közlésének tartalmaznia kell a közzététel jogi hátterét, a bekövetkezett esemény pontos helyét és idejét, az esemény várható hatásait, az okozott hatás térbeli és időbeli kiterjedését, a követendő magatartási szabályokat, továbbá minden olyan információt, amit a közlés kiadója fontosnak vél a veszélyhelyzet kezelése során. A közleményt mindig felelős szervezet, felelős személye adja ki. Például közleményt adhat ki a település polgármestere, a jegyző, a megyei katasztrófavédelmi igazgató, vagy sajtószóvivője.

Közleményeket megkülönböztethetünk azonnali és két órán belül kiadandó formában. Az azonnaliak azt a célt szolgálják, hogy gyors, a veszélyhelyzetre felszólító közlést adjon az érintett lakosok számára, míg a két órán belüli már sokkal pontosabb, a közérdekű közlemények formai követelményinek megfelelő tartalmú közlések tehetők közzé.

Az adott település rendelkezésre álló valamennyi infrastruktúrája részt vehet a tájékoztatás feladatban. Ezeket az infrastrukturális adottságokat a veszélyelhárítási tervben nevesíteni és mellékletben szükséges fel is sorolni. Fontos, hogy legyenek meg a szükséges kapcsolattartók, továbbá a működtetésért felelős személyek nevei és elérhetőségei.

Amennyiben a településen kihangosító rendszert, pl. fónikus szirénarendszert építettek ki, ennek segítségével figyelmeztető hangjelek és szöveges információ továbbíthatók a lakosság felé, szükséges annak kezelő személyzetét felkészíteni egy-egy veszélyhelyzet kezelése során elvégzendő tennivalókra. A kihangosító rendszerek alapvető feladata a településen veszélyhelyzetben a polgári lakosság gyors és rendezett mozgósítása, számára a mértékadó, követendő magatartási szabályok ismertetése. Egyszerű és gyors módozata a tájékoztatásnak a helyi hírközlés elemeinek a használata. A település honlapja egy olyan felület, amelyet sokan, gyorsan és azonnal el tudnak érni. Ezen eszköz használata ugyanakkor nem lehet egyedi, indokolt további eszközökön is tájékoztatni a lakosságot. Célszerű és nagyobb biztonságot szolgál a riasztó-tájékoztató eszközök redundanciája.

A riasztás, tájékoztatás feladatába bevonhatóak a hivatásos katasztrófavédelmi szervek továbbá a Rendőrség munkatársai. E rendvédelmi szervek olyan mobil technikai eszközökkel is rendelkeznek, amelyekkel a nehezen megközelíthető helyeken tartózkodó lakosságot is tájékoztatni tudják. Például a zalai gázkitörés alkalmával Bak község lakosainak riasztását az azonnali kitelepítés megkezdésére a falu polgármestere egy rendőrségi járőr-gépkocsi hangosbeszélőjén keresztül hajtotta végre.

A tájékoztatásban részt vesz a polgármester, aki a veszélyhelyzeti riasztás elrendelését követően, a település veszélyeztetettsége esetén – a megyei/fővárosi védelmi bizottság elnöke utólagos tájékoztatásával – a hivatásos katasztrófavédelmi szerv helyi szerve útján, a lakosság veszélyhelyzeti tájékoztatását elrendeli. A tájékoztatás során a lakosságot érintő veszélyhelyzetben a veszélyeztető hatások megelőzése, illetve csökkentése érdekében jelezni kell az esemény bekövetkezését, annak elmúlását, valamint haladéktalanul tájékoztatni kell az érintett lakosságot a betartandó magatartási szabályokról, a tervezett intézkedésekről, azok végrehajtásáról, a veszélyhelyzeti eseményről vagy eseményekről.

A fentebb leírtakat összefoglalva a lakosság riasztása és tájékoztatása történhet:

- a hatásterületén lévő motoros vagy fönikus szirénákkal;
- az elektronikus hírközlési szolgáltatások, a technikai feltételek megléte esetén telekommunikációs szolgáltatások igénybevétele, rövid szöveges üzenettel (SMS), elektronikus levéllel (e-mail), rádió adatrendszeren (RDS), interneten;
- a helyben szokásos módon, hangosbemondó, hívívó, falragaszok alkalmazásával;
- a riasztás és veszélyhelyzeti tájékoztatás közzétételére alkalmas, helyben rendelkezésre álló egyéb eszközökkel, így a rendvédelmi szervek, magánszemélyek élőbeszéd sugárzására alkalmas kihangosító eszközeivel, valamint kézi kihangosító készülékekkel;
- a helyi médián keresztül;
- személyes kiértesítéssel;
- szükség és lehetőség szerint a fentiekben megjelöltek egyidejű alkalmazásával.

Az érintett lakosság szöveges tájékoztatása esetén alapkövetelmény, hogy a lakosság csukott ablakon keresztül is tisztán megértse a közölt információkat, és ne kelljen ablakot nyitnia az egyértelmű megértés céljából. Elképzelni is rossz, milyen baj származhat abból, ha elzárkózást kell elrendelni, és a hallhatóság, a jobb szövegértés miatt meg épp az ablakokat nyitogatnák ki az állampolgárok.

A polgármester által kiadott tájékoztatónak tartalmaznia kell a települést érintő veszélyeztetettséget, a már kialakult helyzetet, a veszélyeztetett terület nagyságát, a várható következményeket, a lakosság védelmében megtett és várható intézkedéseket, továbbá a magatartási rendszabályokon túlmenően minden olyan információt, amit a polgármester szükségesnek tart a veszélyhelyzet hatásainak csökkentése érdekében.

Kitelepítés és kimenekítés

A lakosságvédelmi intézkedések közül az egyik talán legfontosabb és legösszetettebb feladat a lakosság úgynevezett távolsági védelme, amikor a veszélyhelyzeti helyszíntől távolabbi helyszínen kerülnek elhelyezésre, befogadásra az érintett lakosok. Annak érdekében, hogy ez minél gyorsabban, szakszerűen és az érintett valamennyi lakos számára biztonságos életfeltételt jelentsen, ahhoz a felkészülési időszakban fel kell mérni a szükségleteket, továbbá ahhoz igazodó tervet szükséges elkészíteni. A település szintű veszélyelhárítási tervnek tartalmaznia kell egy kitelepítési, továbbá egy befogadási tervet. A kitelepítési terv tartalmazza a veszélyeztetettség esetén a kitelepítésben érintett településrészek, vagy egy

adott település vagy több település veszélyeztetettségét, az érintett lakosságszámot, valamint a kitelepítés végrehajtási feladataihoz tervezett erők-eszközök összességét, fellelhetőségét, mozgósítási idejét.

A veszélyeztetett területen élő lakosság távolsági védelmére mindig átmeneti jelleggel¹⁰ kerül sor, ami azonnali intézkedés esetén kimenekítéssel, előre megtervezett forgatókönyv szerint kitelepítéssel biztosítható [5]. A lakosság védelme azon esetekben valósul meg kitelepítéssel, amikor a helyszíni védelem nem alkalmazható, és a veszélyeztető esemény előre jelezhető és a kitelepítés tervezhető. Abban az esetben, amikor a tervszerű kitelepítéshez a veszély bekövetkezése időben előre nem jelezhető, vagy a kitelepítésre más okból nincs elegendő idő, a lakosság kivonása a veszélyeztető esemény hatása miatt kimenekítéssel valósul meg.

A kitelepített, illetve kimenekített lakosság elhelyezése a veszélyeztetett terület határán kívül eső, arra kijelölt befogadó helyeken történik. A veszélyeztető esemény által sújtott vagy azzal fenyegetett területről kitelepített, illetve kimenekített személyek, anyagi javak és eszközök a veszély elmúltával visszatelepítésre kerülhetnek. Példaként említhető, hogy a vörösiszap katasztrófánál a Kormány döntése alapján Kolontár község teljes lakossága kitelepítésre került Ajkára a Sportsarnokban berendezett befogadó helyre, majd a veszély elmúltával kaptak engedélyt a szervezett visszatelepítésre.

A kitelepítés alapvetően sok időt igényelhet, a veszélyeztetett lakosság érintkezhet a veszélyeztető hatással. Végrehajtásához nagy erő és eszközkapacitás szükséges. Az érintett területeken a lakosság egyéni védőeszközzel történő előzetes ellátása nem előírás.

A kitelepítés a veszélyeztetett területről gépjárművel, általában autóbuszokkal, személygépkocsikkal vagy gyalogosan hajtható végre. Kitelepítésnél nagyon fontos a regisztráció. A saját közlekedési eszközzel távozó lakosokat elindulásuk előtt egy arra előre kijelölt és az érintettek számára könnyen megközelíthető helyen veszik nyilvántartásba, ahol tájékoztatást kapnak a kitelepítési útvonalokról, amelyeken a közlekedés engedélyezett. A lakosság nyilvántartásba vétele a gyülekezési helyeken történik a polgármester koordinálásával. A kitelepítés/befogadás szakterületi feladatainak végrehajtása érdekében az állampolgároktól szükséges az alábbi adatok rögzítése (1., 2., és 3. számú melléklet), ilyenek különösen:

- név (gyermekek esetén törvényes képviselő neve is);
- állandó lakcím;
- személyi azonosítást biztosító fényképes okmány száma;
- mobil telefonszám;
- befogadás helye (önkormányzati, rokonok, egyéb megjelöléssel);
- egyéb releváns megjegyzés.

A kitelepítést és befogadást végző polgármesternek folyamatosan tisztában kell lennie, hogy a hány és milyen összetételű (nem, kor, különleges ellátási igények, stb.) lakosságról kell gondoskodniuk. A kitelepítésben érintett lakosságnak a gyülekezési hely(ek)ről szervezett formá-

¹⁰ Dudás Zoltán: Állandó és félállandó táborok létesítése katonai tapasztalatok alapján, Műszaki Katonai Közlemény XXV. évfolyam, 2015/2. p.14

ban kell elindulni a befogadó helyekre. A gyalogos kivonásra csak abban az esetben kerülhet sor, ha a veszélyeztető esemény hatásának bekövetkezése előtt szállító járművek beérkezése nem biztosítható, továbbá ha a befogadóhely gyalogosan korábban vagy könnyebben megközelíthető. Utóbbi esetben a gyalogosan közlekedni nem tudó személyek szállítását meg kell szervezni.

Ugyancsak gyalogosan kell végrehajtani a kitelepítést, ha a veszélyhelyzet oka nem teszi lehetővé, hogy belsőégésű,- vagy elektromos hajtású motorral rendelkező gépjármű a kárhelyszínre hajtson (pl. toxikus felhő terjedése esetén). A saját gépjárművel nem rendelkező lakosok kitelepítéséhez a polgármester, valamint a hivatásos katasztrófavédelmi szerv a legközelebbi tömegközlekedési eszközzel rendelkező vállalatot tudja utasítani autóbuszok, szállító gépjárművek kirendelésére. Az említett kolontári kitelepítésnél az Ajka Volán autóbuszai lettek a helyszínre rendelve akkor az Operatív Törzs vezetője által az ajkai HVB elnökének, egyben ajkai polgármesternek adott utasítás alapján, majd megérkeztek a Magyar Honvédség autóbuszai és szállítójárművei is. Mindezek mellett a lakosság zöme saját gépjárművekkel hagyta el a települést, legtöbbször rokonaikhoz fordult befogadásért, mások az Ajkai Sportcsarnok lehetőségeit vették igénybe.

A kitelepítés elsődleges felelősei

Veszélyhelyzetben a kitelepítés végrehajtásának elsősorú felelőse a saját illetékességi területén a polgármester. Abban az esetben, ha a helyi katasztrófavédelmi tevékenység irányítását a polgármestertől átvette a megyei/fővárosi katasztrófavédelmi igazgatóság igazgatója által kijelölt személy, akkor a kitelepítés és befogadás végrehajtása az ő felelőssége. A törvényalkotó a megyei/fővárosi védelmi bizottság elnökének is jogkörébe utal ilyen felelősségi kört. Olyan esetben, amikor a helyi erők nem rendelkezhetnek kellő információval és a veszélyhelyzet hatásai sokkal gyorsabban érnék el az érintett lakosságot, mintsem a helyi erők el tudnák rendelni a kitelepítést, akkor ilyen halasztást nem tűrő esetekben a polgármesteren és a megyei/fővárosi védelmi bizottság elnökén túlmenően kitelepítési jogkörrel rendelkezik a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója és a belügyminiszter. Előjárói döntésnek minősül az is, amennyiben veszélyhelyzetben a Kormány dönt a kitelepítés elrendeléséről, akkor az MVB elnöke köteles annak a végrehajtásáról gondoskodni. A kitelepítés végrehajtását a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról szóló 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet szabályozza.

A döntéshozók, így különösen a polgármesterek számára indokolt és szükséges, mind a hivatásos katasztrófavédelmi, mind a védekezésben résztvevő szervezetek felhívniuk a figyelmét a szükséges teendőkre. Lényeges, hogy veszélyhelyzet esetén legyen legalább egy olyan személy a terepen, aki jogi szempontból is tudja informálni, hogy a lakosságvédelmi intézkedéseket milyen viszonyrendszerben kell alkalmazni. Amint a cikk elején is utaltunk rá, célszerű átgondolni, hogy ki az, aki egy-egy veszélyhelyzet kezelése során, a jelenlevő önkormányzati, állami és hivatásos szervek erőinek, tudásának optimális felhasználásával elősegíti a hatékony védekezést. A lakosság védelme érdekében már a felkészülési időszakban is szükséges egy olyan személy, aki az esetleges veszélyhelyzet esetén a jogszabályi helyek és szakmai iránymutatások [6] biztos tudatában koordinálni és irányítani tudja a jelenlevő választott képviselőket.

lőket és szakmai állományt. Egy olyan kiemelkedő szereplője van a védekezésnek, aki ezt a feladatot el tudja látni, ő a Helyi Védelmi Bizottság elnöke. Fontos személy, az is, aki a polgármester katasztrófavédelmi munkáját képes érdemben, felkészülten segíteni, ő pedig a közbiztonsági referens. Az ő naprakész és a védelmi struktúrákat rendszerben elgondoló tudásuk a biztosítéka, hogy a védekezésben ne legyenek párhuzamosságok és valamennyi érintettre, valamint az élet minden egyes szegletére kiterjedjen a védekezés. Ezért nagyon fontos és szükséges, mind az elnökök, mind a közbiztonsági referensek folyamatos képzése.

A polgármestert elsődlegesen a közbiztonsági referens segíti, támogatja a védekezés során. A törvény alapján számos feladat hárul rá, hiszen intézkednie kell a riasztástól kezdve, a szállítás megszervezésén túl, az élet, az anyagi javak, az állatok megvédésén túlmenően, a létfenntartásról és a védelem megszervezéséről is gondoskodnia kell. Feladata nagyon sokrétű és kiterjedt.

A védekezés során minden feladat a polgármesterre hárul, fogadja az érkező erőket, kijelöl számukra felvonulási helyet, biztosít, irányít, jelent, szinte nem is lehet egy cikk keretén belül felsorolni, hogy mi mindent kell a polgármesternek tennie, mennyi mindenre kell figyelnie. Tekintettel, hogy a polgármesterek nem katasztrófavédelmi szakemberek, szükséges mellettük egy-egy olyan személy, aki részint feladatokat is levesz róla, másrészt figyelmeztetni tudja az elvégzendő feladatokra. A közbiztonsági referens tevékenysége a polgármesterek veszélyhelyzeti tevékenysége során felértékelődik, megsokszorozódik a felkészülési időszakhoz képest. Mindezen oknál fogva a közbiztonsági referensek képzése, gyakorlatoztatása és folyamatos szinten tartása megkerülhetetlen.

A kitelepítés szempontrendszer

A kitelepítés végrehajtásának egyik elsődleges szempontja¹¹, hogy a kitelepítéssel érintett lakosság családi és közösségi életviszonyai a visszatelepítés elrendeléséig lehetőleg ne szenvedjenek kárt. Már a kitelepítés tervezése és megszervezése fázisában különös figyelemmel kell lenni a kitelepített személyek korára, nemére vagy más sajátosságokból fakadó egyedi igényekre. A mellékletekben bemutatott minták szerinti adatlapokon az érintett lakosságot kell nyilvántartásba kell venni.¹² Az érintett lakosság számára lehetővé kell tenni, hogy a lakóhelyét lehetőség szerint saját közlekedési eszközével hagyja el és a veszélyeztetett területen kívüli, általa megválasztott helyre távozhasson, amennyiben az a kitelepítés végrehajtását nem akadályozza. Amennyiben az érintett lakosság nyilvántartásba vétele az érintettek, illetve a mentésben résztvevő személyzetre vonatkozóan elháríthatatlan kárral vagy veszéllyel járna, a polgármester vagy a helyszíni műveletirányító engedélyezheti annak mellőzését, egyben gondoskodva arról, hogy a regisztrációra és a kapcsolattartásra más úton kerüljön sor.

A kitelepítés során elszállítható személyi csomag¹³ alapvető összetétele:

- személyi okmányok, legfontosabb értéktárgyak, készpénz, bankkártya, értékpapírok, biztosítási szerződések, bizonyítványok;

¹¹ Kat. 48. §

¹² Kat. 72. § (10) bekezdés szerinti adatok

¹³ A 118 / 2011. számú BM OKF Főigazgatói Intézkedés 3. számú függeléke

- orvosi leletek, oltási bizonyítványok, rendszeresen szedett gyógyszerek, elsősegélynyújtó készlet;
- tisztálkodó szerek, felszerelések, meleg ruházat, fehérnemű, vízhatlan felsőruházat, erős lábbeli, takaró, (hálózsák) egyéni védőeszközök;
- ivóvíz (1 liter, nem törékeny göngyölegben), tartós élelmiszerek, evőeszköz készlet;
- ha van gyermek, annak ellátásához szükséges eszközök, felszerelések, gyermekjátékok, külön csomagolva, névvel ellátva;
- elemmel, akkumulátorral működő világító eszközök, rádió.

A kitelepítés során elszállítható személyi csomag maximális tömege 20 kg lehet.

Kimenekítés

Abban az esetben, ha az előző pontokban leírtak végrehajtásához nem áll rendelkezésre elegendő idő, és a veszély bekövetkezése időben előre nem jelezhető, vagy a kitelepítésére más okból nincs elegendő idő, a lakosság kivonása a veszélyeztető esemény hatása miatt kimenekítéssel valósulhat meg. A kimenekítést a polgármester vagy a hivatásos katasztrófavédelmi szerv rendelheti el, amelynek végrehajtásához szintén igényelheti a kitelepítés során is igénybeveendő gépjárműveket. A kimenekített lakosság elhelyezését az a veszélyhelyzetben érintett területen kívül található befogadó helyeken kell biztosítani.

Az elzárkóztatás

A lakosság védelmének egyik alapvető módszere a helyi védelem keretében bevezetésre kerülő elzárkózás a veszélyeztető hatás (pl. vegyi eredetű) elleni védelemre alkalmas, illetve alkalmassá tett helyen (pl. épületek). Az elzárkózás elrendelésekor az érintett lakosoknak a saját otthona vagy az elzárkózásra alkalmas egyéb helyiség nyújt védelmet. Az elzárkózás szabályairól a lakosságot a település polgármestere tájékoztatja a területileg illetékes katasztrófavédelmi szerv közreműködésével.

A szabad területen tartózkodók elzárkóztatása a közvetlen közelükben található irodaházak, üzlethelyiségek és közösségi tartózkodásra alkalmas létesítményekben lehetséges. A lakosok figyelmét fel kell hívni arra, hogy az elzárkózásra olyan helyiség alkalmas, amely az építményben lehetőleg középen helyezkedik el, a lehető legkevesebb nyílászáróval rendelkezik és a szennyezett környezettől a leginkább elszigetelhető. A veszélyeztető anyag jellegétől függően alkalmas a jól izolálható alagsor, pince, emeleti építmény vagy védelmi célú építmény. Elzárkózásnál a nyílászárókat be kell zárni és lehetőségekhez mérten minél gáztömörebbé kell tenni. A gáztömörség érdekében vizes lepedőket, pokrócokat lehet használni a nyílászárók kereteinek elfedésére.

A lakás legvédettebb helyére kell menni, és ott tartózkodni addig, amíg a riasztás el nem múlik, illetve fel nem oldják. A lakás legvédettebb helyiségének kell tekinteni azt a helyiséget, amelyen nincs külső nyílászáró. Lehetőség szerint olyan helyiség jöhet szóba, ahol folyóvíz vételére van lehetőség. Figyelemmel kell kísérni a folyamatos lakossági tájékoztatásokat. Szükség védőeszközöket célszerű készíteni, alkalmazni, és fel kell készülni a lakás esetleges

leggyorsabb elhagyására. A lakást csak abban az esetben lehet elhagyni, ha a veszély elmúlt, vagy a kárelhárításban résztvevők arra utasítást adnak.

AZ ALAPVETŐ ELLÁTÁS BIZTOSÍTÁSA

A kimenekítés és kitelepítés során, de már a veszélyhelyzetet megelőzően is a lakossági tájékoztatókban, illetve felkészítési anyagokban meg kell jeleníteni a káresemény időszakára vonatkozó előírásokat a szabadtéren tárolt eszközök, termelt növények és tartott állatok kezelésére, tartására tekintettel.

Élelmezés biztosítása

A káresemény nagymértékben befolyásolja a szabadtéri növénykultúrák felhasználását, mind emberi, mind állati fogyasztás szempontjából. A legnagyobb biztonságot a veszélyeztetett területek növény és állati eredetű táplálékának a teljes mértékű elhagyása jelenti. Az ellátáson elsődlegesen az élelmezés, az ivóvíz, továbbá az állatok esetében a takarmány fellelhetőségét értjük. A könnyebb kezelhetőség és számítások végett normatívák kerültek meghatározásra az alábbiak szerint. Egy fő kalória szükséglete 1500–2000 kalória, továbbá étkezési és ivóvíz szükséglete 10 liter. A polgármesternek e normatívák szerint szükséges megszerveznie a lakosság élelmezését, ivóvízellátását. A védekezésben résztvevő állomány ellátását minden esetben – a Magyar Honvédség állománya kivételével – a feladat-végrehajtás teljes időtartama alatt biztosítani szükséges. Az élelmezésnek napi háromszorinak kell lennie, ami áll reggeli, ebéd és vacsorából, amely közül az egyik étkezésnek meleg, főt ételnek kell lennie. Az étkezésekre lehetőleg kulturált körülmények között kell sort keríteni és gondoskodni szükséges a visszamaradó ételmaradékok és egyéb hulladék kezeléséről is. Az étkezésekhez kapcsolódóan szükséges gondoskodni az alapvető higiéniahoz tartozó eszközökről és azok használatáról. Az évszaknak és az időjárási viszonyoknak megfelelő védőital biztosításáról is szükséges gondoskodni, meleg időszakban a védőital hűtéséről és annak hűtött állapotban, hideg időszakban a melegen való tartásáról.

Egészségügyi és higiénés feltételek biztosítása

A veszélyhelyzetben érintettek egészségügyi ellátása érdekében 500 főként legalább egy elsősegélyhely szükséges. Az elsősegély helyeken biztosítani kell az egészségügyi szakképesítéssel rendelkező személyzet jelenlétét és annak váltását. Ez történhet a polgármester által összeállított operatív törzsből, a helyi vagy a megyei védelmi bizottság népegészségügyi szervezet delegáltjából. Fontos, hogy ezen elsősegély helyszínek jól megközelíthető és központi helyszínen kerüljenek létesítésre, oly módon, hogy a mind a katasztrófavédelem, mind a mentésben résztvevő alakulatok egységei is könnyen megközelíthessék. Szakorvosi ellátás esetén ki kell jelölni azon kórházakat, akik elsődlegesen tudják fogadni az orvosi ellátásra szorulókat. Szintén kiemelt figyelmet kell fordítani és prioritálni is szükséges a dialíziseket, a kismamákat, az akut betegségben szenvedőket, a járó- és mozgásképtelen személyeket, továbbá az időseket. A mentés irányítása során ezen célcsoportokat külön protokoll szerint szükséges ellátni. A felkészülési időszakban a polgármesterek tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy mind a saját humánszolgáltatással foglalkozó intézményeik – családsegítő, gyermekjólé-

ti szolgálatok, nyugdíjas klubok, saját szociális otthonok – vezetői naprakész nyilvántartással rendelkezzenek az esetleges érintettekről.

A veszélyeztetést követő lakosságvédelmi intézkedésekkel párhuzamosan gondoskodni szükséges az érintettek minimális higiénés ellátásáról az alábbiak szerint. Minden 50 fő után egy-egy mobil WC telepítése szükséges. A telepítés során figyelembe kell venni a nemek arányát és azokat meg kell feleltetni az igényeknek. A WC közvetlen közelében kézmosó helyek kialakítása szükséges, amelyet fel kell szerelni a szükséges eszközökkel, kellékanyagokkal. A kézmosáshoz minden 50 fő után biztosítani szükséges legalább 3 db 20 literes zárható műanyag kannát, 3 db műanyag mosdótálat, 6 db kézmosó szappant, 3 doboz kézmosó krémet, 100 lap (1 doboz) kézfertőtlenítő kendőt, 6 tekercs (vagy 300 lap) papír kéztörölt, 2 db 60 literes hulladékgyűjtő zsák és víznélküli gél kézfertőtlenítőket. A szükséges higiénés szabályokra az érintettek figyelmét fel kell hívni, nemcsak szóban, hanem az étkezési, tisztálkodási helyeken kihelyezett figyelmeztető ábrákkal, közleményekkel szükséges elejét venni a veszélyhelyzetek esetén akár elsődleges, akár másodlagos következményként bekövetkező járványoknak. A higiénés feltételeket nem csupán a védekezésben részt vevő szervezetek számára kell biztosítani, hanem az érintetteknek mind saját-, mind közérdekben kötelező betartani és betarttatni.

A védekezésben résztvevők és az érintettek mind a felkészülési időszakban, mind a veszélyhelyzet során kötelesek mindent megtenni annak érdekében, hogy emberi élet ne kerüljön veszélybe, és az anyagi javak is minél kisebb mértékben károsodjanak. A veszélyhelyzet során törekedni kell a költséghatékonyság szempontrendszerének az érvényesítésére is, melyek jelen cikkben terjedelmi okoknál fogva nem kerültek bemutatásra.

KÖVETKEZTETÉS

Veszélyhelyzet esetén a döntéshozóknak és a veszélyhelyzet hatásainak mérséklésében résztvevő szakembereknek kiemelt hangsúlyt kell fordítani a veszélyhelyzettel érintett területen tartózkodók életének, egészségének, anyagi javainak védelmére.

Ennek érdekében szükséges meghatározni az egyes feladatok felelősségi szintjét, az esetleges kockázatok felmérését követően pedig fel kell készülni a veszélyhelyzetre. A jól felhasznált felkészülési idő rutint, gyakorlottságot és gyakorlatiasságot, valamint hatékony együttműködést biztosít az érintettek számára.

Ezért is nagyon fontos, hogy minden egyes érintett a rendelkezésére álló felkészülési időt töltse meg tartalommal, végezzenek olyan gyakorlatokat, törzsgyakorlásokat, amelyek minél jobban és életszerűbben leképezik a valós veszélyhelyzeteket. A felkészülések azt szolgálják, hogy a védekezésben résztvevők már automatikusan, készség szinten végezzék az egyes feladatokat, hiszen valós veszélyhelyzet idején minden egyes fölösleges tervezéssel, átgondolással töltött perc komoly veszélyeket rejt az érintett település, vagy településrész lakossága számára.

A Magyarországon hatályos jogszabályok értelmében a katasztrófa helyzetek új szemléletű megközelítése során kiemelkedő feladat és döntési szerep hárul a védelmi bizottságokra, azok elnökeire, a települések polgármestereire. A megújuló jogszabályok következtében a polgár-

mester munkáját erőteljesen segíti a közbiztonsági referens. A közbiztonsági referens az a személy, aki a polgármesteri hivatal állományából, operatív, a helyzetet rendszerben átlátó és kezelő személyként hasznos segítség tud lenni a polgármester számára, aki fontos és megkerülhetetlen szereplője a lakosságvédelmi intézkedéseknek veszélyhelyzet esetén.

Annak érdekében, hogy a felkészülés és a védekezés a leghatékonyabban teljen, továbbá a veszélyhelyzet kezelése során egy rendszer szemléletű megközelítés érvényesüljön, nagyon fontos a helyi védelmi bizottsági elnökök, polgármesterek, közbiztonsági referensek folyamatos képzése.

Az említettek közül a közbiztonsági referensi kiválasztás, felkészítés, vizsgáztatás hatékonyan valósul meg a megújult katasztrófavédelmi jogszabályok, a BM OKF főigazgató kiadott intézkedései alapján. A minden szempontot számba vevő holisztikus megközelítés, olyan hatékonyságot ad a lakosságvédelmi intézkedések foganatosítása során, amely egyrészt rendszer szinten költséghatékonyságot eredményez, másrészt pedig növeli a védekezés hatékonyságát.

A Nemzeti Községi Egyetem Katasztrófavédelmi Intézete rendelkezik mindazon szakmai, technikai és humán erőforrással, amely biztosíthatná egy hatékony továbbképzési rendszer felállítását a helyi védelmi bizottsági elnökök, a polgármesterek mellett tevékenykedő közbiztonsági referensek felkészültsége érdekében.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] 2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- [2] 234/2011. (XI. 10.) Korm. rendelet a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény végrehajtásáról
- [3] Dr. Muhoray Árpád ny. pv. vezérőrnagy, egyetemi docens, Tájékoztató a vörösiszap katasztrófa következményei felszámolásáról, a helyreállítás – újjáépítésről
http://vtki.uni-nke.hu/uploads/media_items/vorosizsap-katasztrofa-2010-biztonsagpolitika-es-valsagkezeles-muhoraya.original.pdf Letöltés ideje: 2016. április 28.
- [4] Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságának főigazgatója 23/2013. számú főigazgatói intézkedése
- [5] Dudás Zoltán: Állandó és félállandó táborok létesítése katonai tapasztalatok alapján, Műszaki Katonai Közlöny XXV. évfolyam, 2015/2. p.14
- [6] Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságának főigazgatója 118/2011. számú főigazgatói intézkedése

Befogadási Gyűjtő

A Gyűjtő Adatai					
Befogadási hely:					
Adatfelvétel		kezdete: 20 __ - __ hó - __ nap / __ : __ óra			
		vége: 20 __ - __ hó - __ nap / __ : __ óra			
Adatfelvevő(k):					
Összes befogadott:		Elektro- nikusan rögzítve:		Befogadottak száma:	
Gyűjtő átadva (időpont, átvevő):					

KITÖLTÉSI ÚTMUTATÓ

- A Befogadási adatlapokat lehetőleg a befogadás helye szerinti csoportosítva helyezzük a gyűjtőkbe.
- Olvashatóan, lehetőleg nyomtatott nagybetűkkel írjunk!
- Figyeljünk oda az adatfelvétel pontosságára! A bonyolultabb vagy nehezen kiejthető neveket betűztessük le az érintettekkel.
- A Gyűjtő számát 1-es sorszámmal kezdődően a befogadási helyek számának és nagyságának megfelelően értelemszerűen kell meghatározni! (Lehetséges, hogy egy nagyobb befogadási helyen egyszerre két befogadási gyűjtőt vezetnek)
- A Befogadási adatlapokat akkor is ki kell tölteni ha párhuzamosan elektronikus adatfelvétel is zajlik!
- A fedlapon kell feltüntetni a befogadási helyet az adatlapokon csak a körletek számát kell megadni!
- A Befogadási adatlapok kitöltése:
 - A lap száma: A gyűjtő / lapszáma (például: 1/03)
 - Név mező kitöltésénél a hölgyek leánykori nevét is rögzítsük!
 - Az elérhetőséget lehetőséget mobiltelefonnal biztosítsuk!

- A K.É. rovatba jelöljük a központi étkezést igénylőket! A biztosan nyilatkozókat tollal, a feltételesen nyilatkozókat ceruzával vagy kis kérdőjellel jelöljük.
- A megjegyzés rovatba vezessük fel a különböző problémákat amelyeket az érintett jelez. Ilyenek lehetnek például a speciális gyógyszer szükségessége, a különleges gondoskodás (élelmezés, ellátás) szükséglete. Ide jegyezzük fel azt is, ha valaki hozzátartozója értesítését kéri!
- Amennyiben nem elegendő a befogadási adatlap előoldala írjuk a hátára is, ezt azonban a megjegyzés rovatban a megfelelő sorszámmal jelöljük!
- A megjegyzés rovatban a megfelelő sorszámmal jelöljük!
- A megjegyzés rovatba tüntessük fel a megjegyzéseken kívül a születési időt is!
- A családtagokat lehetőleg egymás alatt regisztráljuk, amennyiben összetartozásuk nem nyilvánvaló ezt jelöljük a táblázat mellett összekötéssel!
- A folyószámokat karikázással megjelölhetjük (ilyenkor célszerű a táblázat végén csillagot is tenni):
 - Piros: sérült;
 - Zöld: idős, beteg, várandós;
 - Kék: speciális gondoskodást igényel;
- A gyűjtő befogadottak száma rovatát folyamatosan piros színnel vezessük! (Minden adatlap felvétele után pontosítsuk)
- A gyűjtőhöz tartozó összes személy adatainak felvétele után az átadás előtt töltsük ki a fedőlap megfelelő rovatait! A gyűjtőt az adatfelvétel vége rovat után írjuk alá.
- Az eredeti gyűjtőt csak átvételi elismervény ellenében adjuk át!
- A felvett személyes adatok bizalmasak ezért ezeket kezeljük különös gondossággal!
- A felvett adatokról, a kitelepülők számáról kizárólag a mentés vezetőinek adhatunk információt!

HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT SZEMÉLYES ADAT KEZELÉSÉHEZ

Alulírott, kitelepített/kimenekített/befogadott/visszatelepített (a továbbiakban: érintett) hozzájárulok ahhoz, hogy a (adatkezelő szerv) személyes adataimat, melyek az Infotv. speciális rendelkezése 6. § (2) alapján nem kezelhetők és amelyeket (a fent megjelölt célból) nyilvántartás céljából megadtam kezelje.

.....,

Érintett neve